

XXXVI ZJAZD POLSKIEGO TOWARZYSTWA GEOLOGICZNEGO

PIENINY — WRZESIEŃ 1963 R.

XXXVI Zjazd Polskiego Towarzystwa Geologicznego jest drugim z kolei zjazdem geologicznym organizowanym przez Polskie Towarzystwo Geologiczne w Pienińskim Pasiu Skałkowym, zaś trzecim zjazdem geologów w tej jednostce geologicznej wliczając wycieczkę IX Międzynarodowego Kongresu Geologicznego w Pieniny i Tatry.

Wycieczka IX Międzynarodowego Kongresu Geologicznego w Pieniny i Tatry w 1903 r. miała znaczenie przełomowe dla historii pojmowania struktury geologicznej Pienińskiego Pasa Skałkowego i regionów sąsiadujących (4, 6, 10, 14). Był to okres pierwszych sukcesów teorii płaszczowinowej budowy gór fałdowych. W Pieninach i Tatrach teoria ta lansowana przez jednego z jej luminarzy M. Lugeona (11), uczestnika wspomnianej wycieczki, zyskała potwierdzenie i aprobatę pozostałych geologów, co spowodowało, że znakomity znawca budowy geologicznej Karpat V. Uhlig, przewodnik wspomnianej wycieczki, dotychczas reprezentujący stanowisko zachowawcze (15, 16) opracował całą budowę geologiczną strukturalnego gmachu karpackiego zgodnie z teorią płaszczowin (17).

Teoria płaszczowin została przyjęta bez zastrzeżeń przez wielu geologów karpackich i stała się potężnym bodźcem do nowych badań i interpretacji strukturalnych, częściowo nawiązujących do sformułowań M. Lugeona (11), częściowo do ostatecznych sformułowań V. Uhliga (17). Z geologów, których interpretacje miały przez następne ćwierćwiecze główne znaczenie dla zrozumienia budowy struktury skałkowej, należy wymienić przede wszystkim M. Limanowskiego, J. Nowaka, L. Horwita, F. Rabowskiego, D. Andrusova i A. Matějka. Jak to zwykle bywa w pierwszym okresie badań po ugruntowaniu się nowej teorii niektóre zastosowania teorii płaszczowin w odniesieniu do struktury geolo-

gicznej Karpat przyjęły formę ekstremistyczną, określaną często terminem „ultranapizmu”. Może najbardziej charakterystycznym przedstawicielem tej grupy poglądów był M. Limanowski, wyprowadzający płaszczowiny skałkowe i płaszczowinę magurską z bardzo dalekich (dynarskich) regionów obszaru karpacko-bałkańskiego. M. Limanowski i F. Rabowski w tym początkowym okresie podążali śladami interpretacji M. Lugeona, by później pod wpływem nowych własnych obserwacji terenowych oraz interpretacji nowych materiałów zebranych przez innych geologów (np. L. Horwita) zredukować skalę nasunięć płaszczowinowych w Tatrach i Pieninach do rozmiarów przyjmowanych przez V. Uhliga lub mniejszych.

Jednocześnie bardziej umiarkowany kierunek „napistyczny” nawiązujący do sformułowań V. Uhliga z 1907 r. był rozwijany przez J. Nowaka, D. Andrusova, A. Matějka i L. Horwita zajmowali stanowisko pośrednie, zbliżając się w kwestii skali nasunięć płaszczowinowych Pienińskiego Pasa Skałkowego bardziej do poglądów Lugeona niż Uhliga.

W dniach 18—21 maja 1929 r. odbył się Zjazd Naukowy Polskiego Towarzystwa Geologicznego w Pieninach prowadzony przez L. Horwita i F. Rabowskiego (9). W czasie wycieczek zarysowały się dwie grupy poglądów: jedna reprezentowana przez L. Horwita tylko częściowo popieranego przez F. Rabowskiego i druga — reprezentowana przez D. Andrusova (1). Główne zagadnienia dyskutowane na zjeździe dotyczyły tektoniki płaszczowinowej (budowa dygitycyjna Pienińskiego Pasa Skałkowego w ujęciu L. Horwita) oraz stratygrafii kredy i niektórych ogniw jury i paleogenu.

Krytyka poglądów L. Horwita przeprowadzona przez D. Andrusova (1) i wielokrotnie wznawiana w kolejnych pracach tego bada-

cza spowodowała pewne modyfikacje w następnych pracach L. Horowitza, który jednak aż do swej tragicznej śmierci w 1943 r. pozostał przy zasadniczym schemacie dygitycyjnej budowy Pienińskiego Pasa Skałkowego (8). Jednym z najbardziej dyskutowanych problemów była kwestia wieku utworów fliszowych tzw. „czarnej kredy”, którą Andrusov uznał za dogger na podstawie znalezionych przez siebie skamieniałości (pogląd zaakceptowany później przez Horwitza) i kwestia wieku tzw. piaskowców bryłowych uznanych przez Horwitza głównie za paleogen niższy, później zaś w wyniku krytyki Andrusowa i badań mikrofaunistycznych F. Biedy zaliczonych głównie do senonu (warstwy jarumuckie sensu lato). Zagadnienia te niejako „rykoszetem” powracają obecnie na wokandę. Mimo udowodnienia aaleńskiego wieku utworów fliszowych („czarnej kredy” = „doggeru fliszowego”) na podstawie makrofauny (1) oraz makrofauny i mikrofauny (7) W. Sikora (13) nawraca do zarzuconego poglądu L. Horowitza o kredowym wieku omawianych utworów fliszowych opierając się na dorywczych badaniach w okolicach Jaworek. Nie jest jednak wykluczone, że łupki z mikrofauną kredową uznane przez niego za należące do „aalenu fliszowego” („warstwy ze Sztólni” w ujęciu W. Sikory) stanowią kliny lub soczewki tektoniczne przełamane z aaleńskimi utworami właściwego fliszu.

Pieniński Pas Skałkowy Polski doczekał się szeregu opracowań syntetycznych dotyczących stratygrafii i tektoniki, z których w kolejności należy wymienić prace M. Neumayra (12), V. Uhlig (15), L. Horwitza i F. Rabowskiego (9), L. Horwitza (8) i K. Birkenmajera (3, 4, 5). Zagadnienia geologiczne Pienińskiego Pasa Skałkowego Polski były też wielokrotnie dyskutowane w pracach drobniejszych i w syntetycznych opracowaniach autorów zagranicznych, z których należy wymienić przede wszystkim D. Andrusova (por. omówienie tych prac przez Birkenmajera — 2, 3, 4, 5, 6).

Po ostatniej wojnie badania geologiczne Pienińskiego Pasa Skałkowego Polski weszły w nową fazę charakteryzującą się rozbudowaniem problematyki stratygraficznej i tektonicznej, jak też sedimentologicznej, wulkanologicznej, zagadnień hydrogeologicznych, surowcowych itd. (2). Obecny XXXVI Zjazd Polskiego Towarzystwa Geologicznego poświęcony jest tym zagadnieniom w szerokim zakresie. Wycieczki terenowe mają dać przegląd zagadnień stratygrafii jury, kredy i paleogenu pasa skałkowego i jego najbliższego sąsiedztwa na podstawie danych profilów litostratygraficznych, mikrofauny i makrofauny, zagadnień powstania i form intruzji andezytowych i towarzyszących im okruszcowań, zagadnień sedimentologii wybranych utworów klastycznych, węglanowych i krzemionkowych paleogenu, kredy i jury skałkowej, stratygrafii i sedimentologii słodkowod-

nej molassy neogeńskiej, zagadnień surowcowych (surowce skalne), hydrogeologicznych (wody mineralne Szczawnicy), zagadnienia zapór wodnych (na Dunajcu i jego dopływach) itp. Zagadnienia tektoniczne o typie regionalnym będą dyskutowane w stopniu mniejszym niż zagadnienia tektoniki form drugiego rzędu i stylu tektoniki poszczególnych regionów i jednostek strukturalnych Pienińskiego Pasa Skałkowego Polski.

L I T E R A T U R A

1. A n d r u s o v D. — Příspěvky ku geologii severo-západních Karpat. IV. Útesové pásmo v Pěninách. Vestn. St. Geol. Ust. ČSR. Vol. V, č. 6. Praha 1929.
2. B i r k e n m a j e r K. — Badania geologiczne w Pienińskim Pasie Skałkowym. IG Prace, t. XXX, cz. I. Warszawa 1960.
3. B i r k e n m a j e r K. — Geology of the Pieniny Klippen Belt of Poland (A review of latest researches). Jb. Geol. Bundesanst., Bd. 103, H. 1. Wien 1960.
4. B i r k e n m a j e r K. — Przewodnik geologiczny po Pienińskim Pasie Skałkowym. Cz. I—IV. Wyd. Geol. Warszawa 1958.
5. B i r k e n m a j e r K. — Stratygrafia i paleogeografia serii czorsztyńskiej Pienińskiego Pasa Skałkowego Polski. Studia Geol. Polon., Vol. IX. Warszawa 1963.
6. B i r k e n m a j e r K. — Tektonika Pienińskiego Pasa Skałkowego. Region Geol. Polski. T. I. Karpaty, z. 2 Tektonika. PTG. Kraków 1953.
7. B i r k e n m a j e r K., P a z d r o O. — Microfaunal reconnaissance of the Dogger of the Pieniny Klippen Belt (Carpathians) in Poland. Bull. Acad. Polon. Sci., Sér. Sci. Géol., Géogr. (w druku), 1963.
8. H o r w i t z L. — Budowa geologiczna Pienin. Wydanie pośmiertne przygotował do druku i opatrzył przypisami K. Birkenmajer. Prace IG (w druku) 1963.
9. H o r w i t z L., R a b o w s k i F. — Przewodnik wycieczki PTG w Pieniny 18—21 V 1929 r. „Roczn. PTG”, Vol. VI, Kraków 1929.
10. L i m a n o w s k i M. — Wycieczka w Tatrę i Pieniny. IX Międzynarodowy Kongres Geologiczny, 1903. Pam. Tow. Tatr., Vol. XXV. Kraków 1904.
11. L u g e o n M. — Les nappes de recouvrement de la Tatra et l'origin des Klippes des Carpathes. Bull. Soc. Vaud. Sci. Nat., vol. XXXIX. Lausanne 1903.
12. N e y m a y r M. — Jurastudien 3. Folge 5: Der pienninische Klippenzug. Jb. Geol. R. A., Bd. 21, H. 4. Wien 1871.
13. S i k o r a W. — New data on the geology of the Pieniny Klippen Belt. Bull. Acad. Polon. Sci., Sér. Sci. Géol., Géogr., v. X, No 4. Varsovie 1962.
14. S o k o ł o w s k i S. — W pięćdziesiątą rocznicę teorii powstania Tatr i Pienin. IG Biul. 86. Warszawa 1954.
15. U h l i g V. — Ergebnisse geologischer Aufnahmen in den westgalizischen Karpathen. II Th. Der pienninische Klippenzug. Jb. k. k. Geol. R. A., Bd. 40, H. 3—4. Wien 1890.
16. U h l i g V. — Pieninische Klippenzone und Tatragebirge (Exkursionen in die pienninische Klippenzone und in das Tatragebirge). IIIc: Führer-Exkurs. in Österreich. IX IG Kongr. Wien 1903.
17. U h l i g V. — Über die Tektonik der Karpathen. Sitzber. Akad. Wiss. in Wien, Bd. CXVI. Wien 1907.

SUMMARY

The first Meeting of the Polish Geological Society was organized by L. Horwitz and F. Rabowski in the Pieniny Mts, Carpathians in 1929. Previously, there was in 1903 an excursion of the IXth International Geological Congress to the Pieniny Mts and the Tatra Mts, led by V. Uhlig. The present, XXXVIth Meeting of the Polish Geological Society is devoted chiefly to the stratigraphic, sedimentologic and tectonic problems of the Mesozoic and Palaeogene of the Pieniny Klippen Belt of Poland, as well as to the fresh-water Neogene deposits, andesite intrusions, hydrogeological problems a. o.

RÉSUMÉ

Первый научный съезд Польского Геологического общества в Пеннинах, организованный Л. Горвитцом и Ф. Рабовским, состоялся в 1929 г. До этого, в 1903 г., Пеннины и Татры посетила экскурсия IX Международного Геологического конгресса, возглавляемая В. Улигом. Настоящий XXXVI Научный съезд Польского Геологического общества в Пеннинах посвящен, главным образом, вопросам стратиграфии, седиментологии и тектоники юрских, меловых и палеогеновых пород Пеннинской утесовой зоны, и затем вопросам пресноводного неогена, андезитовых интрузий, гидрогеологическим проблемам и т. п.